

Розділ 1

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

<http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-01>
УДК 35.07:342.727(477)

Васільєва Леся Миколаївна,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри
обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровського державного аграрно-економічного університету,
вул. Сергія Єфремова, 25, м. Дніпро, 49000, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-4551-4105>
e-mail: l.m.vas@ukr.net

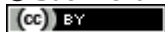
Пугач Андрій Миколайович,

доктор наук з державного управління, професор,
декан факультету Інженерно-технологічного факультету
Дніпровського державного аграрно-економічного університету,
вул. Сергія Єфремова, 25, м. Дніпро, 49000, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5586-424X>
e-mail: anpugach13@gmail.com

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена формуванню і розвитку організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні. Встановлено, що інформація стала важливим ресурсом у сучасному суспільстві, визначаючи розвиток не лише економічних, але й соціальних, культурних та політичних процесів, що створює необхідність чіткого правового регулювання інформаційних прав та свобод людини, відповідно, права на доступ до інформації, її обробку та поширення є основоположними для забезпечення демократії та розвитку громадянського суспільства. У статті акцентується, що розвиток технологій і глобалізація вимагають постійного вдосконалення та адаптації правових норм, що стосуються захисту інформаційних прав людини, для ефективного реагування на нові виклики в цифровому середовищі. Розвиток інформаційного суспільства неможливий без розробки та впровадження відповідних правових норм, що забезпечують баланс між свободою інформації та захистом прав людини. Наголошено, що формування і розвиток організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод лю-

© Васільєва Л. М., Пугач А. М., 2024

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

дини є необхідною складовою правової системи будь-якої демократичної держави, що прагне забезпечити захист основних прав і свобод людини, зокрема, в умовах розвитку інформаційних технологій. Визначено, що організаційно-правовий механізм захисту прав і свобод людини охоплює комплекс заходів, інструментів та нормативно-правових актів, які забезпечують реалізацію, захист і відновлення порушених прав у сфері інформації. Виокремлено специфічні особливості організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини в умовах воєнного стану. Визначено перспективи організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини полягають у вдосконаленні національних правових систем, активізації міжнародного співробітництва, розширенні правозахисних інститутів, підвищенні рівні правової обізнаності громадян і посиленні правозастосовної практики.

Ключові слова: глобалізація, захист, інформаційні права, інформаційне суспільство, інформаційні технології, міжнародне право, організаційно-правовий механізм, права і свободи людини.

Як цитувати: Васильєва Л. М., Пугач А. М. Формування і розвиток організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2024. Вип. 2 (79). С. 9–27. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-01>

Постановка проблеми. Сучасна епоха глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій суттєво трансформує соціальні зв'язки та форми взаємодії між людьми. Це висуває на перший план питання необхідності оновлення правових механізмів, що гарантують захист інформаційних прав і свобод людини. Історично кожна країна використовувала власний підхід до регулювання цих прав, що призвело до нерівномірного забезпечення свободи доступу до інформації та захисту основних прав у різних частинах світу. Концептуальні основи організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини мають глибоке історичне підґрунтя, яке формувалося через різні етапи розвитку суспільства та права. Вони зберігають спадкоємність, що дозволяє захищати інформаційні права у відповідності до змінюваних реалій часу, а також забезпечують стабільність і динамічний розвиток правової системи. Ці підстави отримали своє підтвердження через конституційне закріплення прав людини, що значно посилює їхню правову силу та застосування.

В Україні, зокрема, відбулися суттєві зміни в підходах до захисту прав і свобод людини. Ці зміни стали можливими завдяки впровадженню принципів демократії, що визначають пріоритет прав, свобод та гідності людини. У результаті, зростає важливість індивідуальних прав, де основною метою є забезпечення гідних умов для розвитку особистості, гарантуючи доступ до інформації та захисту її приватності. Це ознаменувало перехід до демократичного підходу в системі прав і свобод людини в Україні, що відповідно змінює характер взаємовідносин між державою та її громадянами, забезпечуючи права останніх на більш високому рівні.

Такий розвиток правової системи сприяє становленню правового суспільства, де особистість знаходиться в центрі уваги, а її права та свободи захищені від будь-яких форм зловживань, включаючи порушення інформаційних прав і свобод. Важливим є також те, що ці принципи і механізми не є статичними, а динамічно адаптуються до нових викликів, таких як розвиток інформаційних технологій, що забезпечує актуальність і ефективність захисту прав і свобод в умовах глобалізації та цифровізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові дослідження та публікації, присвячені інформаційним права і свободам людини, демонструють значний внесок наукової спільноти у вивчення та розвиток цієї тематики. Особливу увагу дослідники приділяють глобальним змінам, які впливають на правове регулювання механізму захисту інформаційних прав і свобод людини. Дослідження останніх років дозволяють виявити кілька магістральних напрямків та підходів до вирішення цього комплексного питання. Напр., питання щодо правових засад механізму захисту інформаційних прав та свобод людини в Україні розглядаються в наукових роботах як таких вчених, а саме: В.В. Белєвцева, О.П. Дзьобань, Я.М. Дупай, С.С. Єсімов, В.Я. Настюк, І.В. Солончук, Н.І. Ткачук, В.М. Фурашев та ін. Важливий блок публікацій присвячений питанням формування організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав людини: П.П. Войтович, А.Ю. Кавун, М.В. Ковалів, С.С. Єсімов, Р.Л. Сопільник, Р.М. Скриньковський, О.О. Золотар.

Попри активні наукові пошуки, низка фундаментальних питань щодо розвитку організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні залишається невирішеною. Зокрема, бракує системного бачення щодо вдосконалення національних правових систем. Відкритим є питання підвищення рівня правової обізнаності громадян і посилення правозастосовної практики. Ці та інші виклики вимагають подальших міждисциплінарних досліджень та пошуку інноваційних підходів щодо визначення перспектив організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини, що й зумовило вибір об'єкта дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні процесу формування, розвитку та визначенні перспектив організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні.

Використана методологія. В основі дослідження процесу формування, розвитку та визначенні перспектив організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні лежить низка загальнонаукових методів, зокрема аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизація. Теоретичний аналіз дозволив розкрити сутність та функції організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини, виділити його ключові елементи – на етапі формування та розвитку. Систематизація та узагальнення використовувалися для визначення перспективи організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини.

Інформаційну основу роботи склали праці вітчизняних науковців у галузях економіки, державного управління, права, інформації, аналітичні звіти громадських та міжнародних організацій, законодавчі акти України та ЄС.

Таким чином, застосування різних методів дослідження у їх поєднанні дозволило всебічно проаналізувати процес формування та розвитку та організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні, визначити перспектив вдосконалення з урахуванням кращих світових практик та національної специфіки.

Основні результати дослідження. Права і свободи людини є складним і багатогранним феноменом, що відображає природу самої людини як продукту біологічного, соціо-культурного розвитку. Людина поєднує в собі духовні й фізичні, біологічні та соціальні аспекти, що робить її унікальним суб'єктом правових відносин. Історично розвиток прав і свобод людини проходив у різних країнах і регіонах нерівномірно, оскільки на цей процес впливали специфічні особливості світогляду, культури, моральних принципів, філософських і релігійних переконань, властивих певній цивілізації або історичному періоду. Наприклад, у різних культурах свобода, рівність і права інтерпретувалися по-різному, що зумовлювало унікальні підходи до формування правової системи.

Кожен етап історичного розвитку суспільства відзначався розширенням можливостей для свободи і самореалізації особистості [14]. У періоди прогресу підвищувалась увага до прав людини, формувались нові правові концепції і механізми їхнього захисту. Наприклад, від рабовласницького ладу, де права значної частини населення були обмежені, суспільства перейшли до ідей рівності в епоху Просвітництва, а потім до сучасних концепцій універсальних прав і свобод, закріплених у міжнародних документах, таких як Загальна декларація прав людини. У цьому сенсі О.Д. Довгань, Т.Ю. Ткачук відмічають, що сьогодні права і свободи розглядаються як фундаментальна основа для гармонійного розвитку особистості та суспільства. Їхнє дотримання є ключовою умовою для забезпечення миру, стабільності і соціального прогресу в глобальному масштабі [9]. Отже, протягом століть людство не припиняє обговорювати питання, пов'язані з правами і свободами. Ці дискусії охоплюють широкий спектр аспектів – права і свободу особистості, громадянина, економічну, політичну, соціальну свободу в різних державних устоях і за різних історичних обставин. Серед цих важливих питань особливе місце займають права і свобода людини отримувати, передавати та обмінюватися інформацією.

Інформація є ключовим ресурсом, без якого людина не може робити усвідомлений вибір і реалізовувати свої права і свободи [6]. Доступ до інформації дозволяє формувати власну думку, брати участь у суспільному житті, приймати обґрунтовані рішення у політичній, економічній та соціальній сферах. Відсутність вільного обміну інформацією обмежує здатність людини до розвитку та самореалізації, що ставить під загрозу основні демократичні принципи.

У сучасному світі, де інформаційні технології та комунікації відіграють провідну роль, свобода інформації набуває ще більшої уваги [20]. Можливість вільного доступу до даних стала не лише правом, але й необхідною умовою для розвитку суспільства. Водночас це породжує нові виклики, пов'язані з дезінформацією, обмеженням доступу до ресурсів і порушенням права на приватність. Тому забезпечення свободи інформації вимагає створення ефективних

механізмів захисту, які б гарантували кожній людині право на доступ до правдивої та об'єктивної інформації, а також право на її порушення. Це передбачає вдосконалення правових норм, розвиток інформаційної культури, протидію цензурі та інформаційними маніпуляціями, а також захист цифрових прав громадян. Таким чином, свобода інформації є невід'ємною складовою загальної концепції свободи. Вона створює фундамент для прозорості, участі громадян у суспільному житті та захисту їхніх прав, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості та суспільства в цілому.

Право на свободу слова та інформації є одним із фундаментальних прав людини, яке має природний, невідчужуваний і універсальний характер [13, 16]. Воно належить не лише окремим особам, але й різним суб'єктам суспільного життя, таким як об'єднання людей, громади, держави, народи та нації. Це право є ключовим елементом демократичного устрою, сприяючи забезпеченню гідності, рівності та справедливості.

Видатний мислитель французького Просвітництва Вольтер, підтримуючи верховенство свободи слова, зазначав «... немає в людей ніякої свободи без свободи висловлювати свої думки» [21]. Його слова підкреслюють ключову роль свободи самовираження в забезпеченні інших фундаментальних прав і свобод людини, адже право висловлювати власну думку є основою для формування вільного та демократичного суспільства. Свобода слова та доступ до інформації посідають важливе місце серед політичних прав і свобод громадян [10, 22]. Вони формують основу для розвитку громадянського суспільства, стимулюють прозорість державних процесів і забезпечують можливість кожній людині брати активну участь у суспільному житті. Як одне з найважливіших конституційних прав, воно слугує запорукою інших основоположних прав і свобод, таких як свобода думки, віросповідання та право на участь у політичному житті. Це право не лише гарантує можливість вираження власних думок і переконань, а й забезпечує доступ до різноманітної, об'єктивної та достовірної інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих рішень у всіх сферах життя. Свобода слова дозволяє людям обговорювати важливі соціальні питання, включаючи критику, «шукати» правду і впливати на формування суспільної думки.

Водночас право на свободу слова та інформації потребує балансу між свободою і відповідальністю. Воно не повинно порушувати права інших осіб, спричиняти шкоду чи розпалювати ворожнечу. Тому держава та суспільство мають спільно працювати над створенням механізмів, які б забезпечували реалізацію цього права в межах законності та етики.

Забезпечення свободи слова та інформації є не лише правовим обов'язком, але й умовою для сталого розвитку суспільства. Воно сприяє формуванню довіри, стимулює прогрес і забезпечує можливість кожній людині реалізувати свій потенціал у вільному і відкритому середовищі [7, 18]. Відмітимо, що самим першим нормативним актом, який закріплював свободу слова, вважається Декларація прав людини і громадянина, яка ухвалена у Франції під час Великої французької революції у 1789 році. Ключовою в даному контексті є стаття 11, яка проголосила «Вільне вираження думок і поглядів є одним із найцінніших прав людини; кожен

громадянин може вільно говорити, писати і друкувати, за винятком випадків зловживання цією свободою, визначених законом» [21]. Декларація 1789 р. стала першою спробою юридично закріпити право на свободу слова як універсальне право людини. Вона надихнула подальші на подальші міжнародні акти, такі як Загальна декларація прав людини (1948 р.) [12]. Французька Декларація 1789 р. заклала основи для захисту свободи слова як невід'ємної частини демократичного суспільства та нагадує про важливість цього права у забезпеченні політичної стабільності, соціального прогресу та громадянського контролю за владою.

Виникнення перших інформаційних технологій поклало початок інформаційно-технологічній революції, яка змінила не лише технології, але й соціальні структури та способи взаємодії людей [8, 19]. Ці зміни стали основою для формування нового типу суспільства – інформаційного суспільства, в якому інформація займає центральне місце у всіх сферах життя. В умовах інформаційного суспільства інформація є не лише основним ресурсом, але й потужним чинником, що визначає конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Від ефективної її обробки та доступності залежить не тільки економічний розвиток країни, а й соціальна інтеграція та політична стабільність. Переконані, що інформаційне суспільство – це етап розвитку, в якому основною цінністю є інформація. Відрізняється від попередніх етапів тим, що в ньому інформація, її виробництво, обробка, зберігання та поширення, стає головним ресурсом для розвитку економіки, науки, культури, політики та соціальних відносин. Інформаційне суспільство характеризується широким використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяють швидко передавати, обробляти та зберігати великі обсяги інформації.

Інформаційне суспільство ставить собі за мету забезпечити доступність інформації для всіх членів суспільства, полегшити доступ до знань, підвищити ефективність управління та підготувати нові покоління до життя в умовах швидких технологічних змін [5, 18]. У такому суспільстві основним завданням є розвиток освіти, інновацій, а також створення інфраструктури для ефективного обміну інформацією на глобальному рівні. Отже, інформаційний простір без права неможливий, оскільки саме право створює необхідну правову основу для його стабільного та ефективного функціонування. Без належного правового регулювання неможливо забезпечити:

- захист особистих прав та свобод громадян;
- захист від небезпечної та шкідливої інформації;
- регулювання авторських прав та інтелектуальної власності;
- забезпечення прозорості та підзвітності;
- нормативне регулювання доступу до інформації;
- міжнародне співробітництво та стандартизація.

Тому розвиток інформаційного суспільства неможливий без розробки та впровадження відповідних правових норм, що забезпечують баланс між свободою інформації та захистом прав людини.

При цьому відмітимо, що механізми захисту в інформаційному просторі включають не тільки правове регулювання, але й технічні, соціальні та етичні

засоби. Разом вони утворюють комплексний підхід до забезпечення безпеки, конфіденційності та прав громадян в інформаційному середовищі, що є важливим аспектом розвитку інформаційного суспільства та захисту прав людини в умовах цифрової ери.

«Якісне перетворення і реальне удосконалення захисту інформаційних прав і свобод людини і громадянина в Україні можливе за умов виявлення закономірностей його функціонування, тенденцій розвитку, неблагополучних, з правозахисної точки зору, елементів державного механізму» [3].

Переконані, що формування і розвиток організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини є необхідною складовою правової системи будь-якої демократичної держави, що прагне забезпечити захист основних прав і свобод людини, зокрема, в умовах розвитку інформаційних технологій. Організаційно-правовий механізм захисту прав і свобод людини охоплює комплекс заходів, інструментів та нормативно-правових актів, які забезпечують реалізацію, захист і відновлення порушених прав у сфері інформації (рисунок).

Рисунок. Етапи організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини

Figure. Stages of the organizational and legal mechanism for protecting human information rights and freedoms

На етапі формування організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини необхідно здійснити кілька ключових кроків:

– *розробка та прийняття відповідних нормативно-правових актів*, що визначають основи захисту інформаційних прав і свобод людини. Це може включати закони, які регулюють доступ до публічної інформації, захист персональ-

них даних, боротьбу з кібербезпекою тощо. Проте, Белевцева В.В., Настюк В.Я. відмічають, що «теоретичне осмислення дії правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини і громадянина необхідне тому, що в цьому питанні не можна обійтися лише аналізом і коментуванням чинного законодавства в інформаційній сфері. Необхідне системне теоретико-правове обґрунтування і дослідження цієї найважливішої правової проблеми» [3];

– *інституційна підтримка* [5], що забезпечує контроль за дотриманням прав і свобод у інформаційній сфері. Це можуть бути державні органи, організації, що відповідають за захист прав і свобод людини в сфері інформації (до прикладу, уповноважені органи з захисту прав на доступ до інформації, правозахисні організації);

– *інтеграція міжнародних стандартів і практик*, які включають прийняття міжнародних договорів і угод, спрямованих на захист інформаційних прав і свобод людини, таких як Рамкові конвенції Ради Європи чи інші міжнародні інструменти. Войтович П.П. переконаний, що «міжнародний механізм реалізації прав та свобод є ширшим за механізм захисту таких прав і повинен містити систему міжнародних стандартів, імплементацію їх в національне право, гарантування їх з боку міжнародних і регіональних форумів, охорону, захист від будь-яких посягань з боку держави і інших суб'єктів та відновлення порушених прав та свобод» [5];

– *проведення правового моніторингу* за дотриманням законів і нормативних актів, що стосуються інформаційних прав і свобод людини, а також їх актуалізація залежно від змін у технологічному середовищі.

З розвитком інформаційних технологій і нових форм комунікацій виникає необхідність адаптувати організаційно-правовий механізм до нових викликів, що в свою чергу передбачає:

– *вдосконалення механізмів правового захисту* [11] за допомогою впровадження нових технологій для забезпечення прозорості у захисті інформаційних права;

– *розширення правових інструментів для доступу до інформації*, що включає модернізацію законодавства про захист даних та конфіденційності, а також розробку спеціальних платформ для захисту інформації в онлайн-середовищі;

– *міжнародна співпраця в галузі захисту інформаційних прав і свобод людини*, спрямована на обмін досвідом і гармонізацію національних нормативно-правових актів з міжнародними стандартами в умовах глобалізації;

– *розвиток механізмів реального доступу до правосуддя*, що дозволяє громадянам ефективно захищати свої інформаційні права і свободи через судові та інші правові інструменти.

П.П. Войтович вказує, що «залежно від рівня реалізації механізмів захисту прав людини розрізняються: універсальні механізми, які діють на рівні всього світу (наприклад, Рада з прав людини, Комітет з прав людини ООН, Верховний комісар ООН з прав людини і т.д.); регіональні механізми, що діють в межах певного регіону (Організація з безпеки та співробітництва у Європі, Європейський суд з прав людини тощо)» [5].

Завершення процесу включає постійне вдосконалення організаційно-правового механізму відповідно до нових потреб суспільства і технологічного прогресу, а також забезпечення участі громадян у процесах прийняття рішень через механізми консультацій і відкритого уряду.

Як відмічає Белевцева В.В. «підвищення ефективності реалізації правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини і громадянина в Україні у ряді випадків можна досягти за допомогою перерозподілу правозахисної компетенції між деякими державними органами» [2].

Саме такий комплексний підхід сприяє формуванню ефективної системи захисту інформаційних прав і свобод, забезпечує довіру громадян до держави та мінімізує ризики порушень у цифровому просторі.

Отже, в Україні було визначено два основних напрями формування і розвитку організаційно-правового механізму інформаційних прав і свобод людини в правовій системі держави:

1) Прийняття нових національних нормативно-правових актів. Цей напрям передбачає створення нових законів та нормативних документів на національному рівні, які конкретно закріплюють права та свободи людини у сфері інформації. Такий підхід дозволяє державі оперативно реагувати на зміни у технологічному середовищі та соціальних умовах, забезпечуючи адаптацію законодавства до нових реалій, таких як розвиток інформаційних технологій, інтернет-ресурсів, цифровізації та нових форм інформацією. У цьому контексті важливо, щоб такі закони гарантували захист прав і свобод людини на отримання, обробку, використання та поширення інформації, а також запобігали зловживанню у цій сфері.

2) Прийняття та імплементація міжнародних договорів, що встановлюють нові інформаційні права і свободи людини. Цей напрям передбачає інтеграцію міжнародних норм та стандартів у національне законодавство України. Імплементація таких угод є важливим етапом інтеграції України у міжнародну правову спільноту та сприяє гармонізації національних законів з міжнародними стандартами прав і свобод людини. Це дає можливість громадянам користуватися міжнародними механізмами захисту своїх інформаційних прав, що дозволяє надавати додаткові гарантії прав і свобод людини в умовах глобалізації та розвитку цифрових технологій.

Врешті-решт, ці напрями, кожен зі своїми особливостями та важливістю, мають спільну мету – забезпечити на національному рівні належний захист інформаційних прав і свобод людини. Вони допомагають не лише розширювати правові можливості громадян у сфері доступу до інформації, а й посилювати міжнародну співпрацю у галузі прав і свобод людини, що в свою чергу сприяє розвитку демократичних інститутів й підтримці міжнародної стабільності. Водночас, в умовах воєнного стану проявляються специфічні особливості організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини, і вони є важливим аспектом, оскільки воєнний стан вимагає специфічного підходу до забезпечення основних прав і свобод, зокрема інформаційних прав. В умовах воєнного стану можливі тимчасові обмеження прав і свобод для забез-

печення національної безпеки, але навіть в таких обставинах важливо зберегти баланс між необхідністю захисту держави та захистом інформаційних прав і свобод людини.

- обмеження доступу до інформації [5]. В умовах воєнного стану можуть бути введені обмеження на поширення певної інформації, зокрема щодо військових операцій, а також заборони на публікацію матеріалів, що можуть завдати шкоди національній безпеці. Це вимагає чітких нормативних актів, що визначають межі таких обмежень;

- захист прав на доступ до правдивої інформації. Незважаючи на введення обмежень, важливо забезпечити права і свободи громадян на отримання правдивої інформації, зокрема через офіційні канали зв'язку. Це вимагає створення прозорих і контрольованих механізмів поширення інформації, яка не шкодить національній безпеці;

- регулювання діяльності медіа [17]. В умовах війни та надзвичайних ситуацій медіа можуть стати важливим інструментом для забезпечення права громадян на інформацію організаційно-правовий механізм має включати правила, що регулюють діяльність медіа під час воєнного стану, а також органи, які здійснюють контроль за виконанням цих норм;

- важливим є підвищення правової обізнаності громадян щодо їхніх прав на інформацію, навіть в умовах обмеження доступу до деяких видів інформації, зокрема через інформаційні компанії, які пояснюють необхідність таких обмежень та їх межі;

- умови воєнного стану можуть вимагати міжнародної підтримки для захисту інформаційних прав і свобод людини. Співпраця з міжнародними організаціями, зокрема в питаннях кібербезпеки та боротьби з дезінформацією, може сприяти посиленню захисту прав і свобод людини.

На думку А.Ю. Кавун «окреме місце в організаційно-правовому механізмі захисту інформаційних прав громадянина посідає омбудсман. Крім того, в умовах становлення в Україні демократичної правової держави, навіть у час війни, спостерігається стійка тенденція до підвищення ролі інститутів громадянського суспільства в організаційно-правовому механізмі захисту інформаційних прав та свобод людини й громадянина»[15]. Переконані, що організаційно-правовий механізм захисту інформаційних прав і свобод людини в умовах воєнного стану має враховувати необхідність балансу між забезпеченням національної безпеки та захистом основних прав і свобод людини, зокрема права на доступ до інформації.

Щодо перспектив розвитку організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини, то їх пропонуємо оцінювати через кілька важливих аспектів, що враховують сучасні виклики та тренди у правовому та технологічному середовищі, а саме:

- 1) удосконалення правового регулювання в умовах цифрової трансформації. Цифровізація всіх сфер життя створює нові виклики, в тому числі щодо захисту інформаційних прав людини. Зокрема, виникає потреба в оновленні національних правових норм з урахуванням новітніх технологій, таких як: штучний інтелект, блокчейн-технології, великі обсяги даних (Big Data),

інтернету речей [1] тощо. Це означає, що організаційно-правовий механізм має бути гнучким і здатним оперативного реагувати на нові технології. Вбачається прийняття законодавчих ініціатив, що конкретизують права і свободи громадян у цифровому середовищі, таких як закони про захист персональних даних, право на забуття в інтернеті, забезпечення доступу до публічної інформації, боротьба з кібербезпекою тощо;

2) міжнародна гармонізація законодавства та співпраця в рамках глобальних ініціатив. У зв'язку з глобалізацією інформаційних потоків, важливим напрямом розвитку є гармонізація на міжнародному рівні. До прикладу може служити загальноєвропейський стандарт GDPR 2016/679 (Загальний регламент захисту даних ЄС), який є важливим кроком у захисті прав і свобод громадян у цифровому середовищі. В майбутньому слід очікувати прийняття міжнародних стандартів, що забезпечують узгодженість національного законодавства для більш ефективного захисту інформаційних прав і свобод на глобальному рівні;

3) зростаюча роль національних омбудсменів і незалежних регулюючих органів. Важливим інструментом організаційно-правового механізму є створення незалежних органів, які матимуть можливість контролювати дотримання інформаційних прав і свобод на рівні держави. Враховуючи зростаючу кількість порушень прав у цифровому середовищі, омбудсмени з прав людини, органи захисту інформаційної безпеки та органи, що спеціалізуються на захисті персональних даних, можуть відігравати вирішальну роль. Перспективи розвитку включають створення таких органів на національному рівні, а також забезпечення міжвідомчої координації для більш ефективного захисту прав і свобод людини в інформаційному просторі;

4) підвищення рівня правової обізнаності та освіта громадян. Захист інформаційних прав і свобод людини неможливий без активної участі громадян. Важливою перспективою є підвищення рівня правової освіти та обізнаності щодо прав людини в цифровому середовищі. Створення освітніх програм, тренінгів та інформування громадян про їхні права на захист персональних даних, право на доступ до інформації сприятиме зміцненню правового механізму захисту. Система освітніх програм повинна охоплювати всі верстви населення та адаптуватися до швидких змін технологічного середовища. На важливості освітніх програм наголошує Войтович П.П. відмічаючи, що «освітні програми сприятимуть підвищенню правової обізнаності громадян в аспекті інформаційних прав» [4];

5) створення більш ефективної правозастосовної практики. Одна з перспектив полягає в удосконаленні практики правозастосування, щоб громадяни могли ефективно реалізувати свої права та свободи в разі порушення їхніх інформаційних прав. Створення спрощених процедур для звернення до судів, розробка механізмів захисту через технологічні платформи та посилення відповідальності за порушення інформаційних прав і свобод сприятимуть зміцненню правової держави. Крім того, можливе створення спеціалізованих судових інстанцій для вирішення питань, пов'язаних із інформаційними правами, а також подальший розвиток електронного правосуддя.

Таким чином, організаційно-правовий механізм інформаційних прав і свобод людини є важливою складовою демократичного суспільства, ефективному захисту прав людини та підтримці свободи в інформаційній сфері.

Якщо поглянути на це питання з точки зору сучасних дисфункцій в системі публічного управління стосовно організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні в повоєнні 2022-2024 роки виявляє ряд глибинних, системних проблем, що гальмують розвиток цієї сфери та негативно впливають на реалізацію прав громадян. Передусім, це стосується базових функцій управління – планування, організації, мотивації, контролю та координації. Візьмемо, наприклад, функцію планування. Як свідчить аналіз, проведений експертами Центру демократії та верховенства права в кінці 2023 року, в Україні досі відсутня цілісна та послідовна державна стратегія розвитку організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав. Замість системного підходу маємо фрагментарні, розрізнені документи, які часто суперечать один одному. Промовистий факт: на національному рівні діє близько 120 нормативно-правових актів в інформаційній сфері, при цьому 78% з них прийняті до 2014 року і не відповідають сучасним реаліям. Це породжує правові колізії та ускладнює роботу органів влади. Так, за даними Держстату, через неузгодженість планів в 2022-23 роках 43% бюджетних коштів, виділених на цифровізацію та захист інформаційних прав, були використані неефективно або взагалі повернуті до бюджету. Гострою проблемою лишається відсутність чіткого розподілу повноважень та відповідальності між різними органами влади. До прикладу, станом на початок 2024 року повноваження щодо захисту персональних даних тією чи іншою мірою мають 11 різних держорганів, що призводить до дублювання функцій, бюрократичних конфліктів та розпорошення ресурсів.

Наступний блок проблем стосується мотивації та професійної підготовки посадовців. Як показало дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» (грудень 2023 року), 72% державних службовців, які займаються питаннями захисту інформаційних прав, не мають відповідної освіти та навичок. При цьому 86% з них зазначили, що не проходили необхідного навчання чи підвищення кваліфікації за останні два роки. Це вкрай негативно позначається на якості їхньої роботи та мотивації. Опитування громадян, проведене Info Sapiens у вересні 2023 року, зафіксувало критично низький рівень довіри до державних органів у сфері захисту інформаційних прав – лише 14% українців вважають їхню роботу ефективною та професійною. Для порівняння, аналогічний показник у країнах ЄС становить в середньому 58%.

Ще одна системна проблема – це недоліки в механізмах контролю та координації. Попри те, що в структурі багатьох державних органів створені спеціальні підрозділи внутрішнього контролю та аудиту, їхня ефективність лишається низькою. Причина в тому, що ці підрозділи часто є залежними від керівництва органу, не мають достатніх повноважень та ресурсів. Як наслідок – протягом 2022-2023 років лише 18% виявлених порушень у сфері захисту інформаційних прав були ефективно усунуті за результатами внутрішніх перевірок. Водночас, зовнішній контроль з боку парламенту та громадськості також не є системним

та дієвим. Яскравою ілюстрацією може слугувати ситуація з виконанням Національної стратегії у сфері прав людини. Хоча відповідний план заходів був затверджений ще в березні 2022 року, станом на січень 2024 року жоден комітет Верховної Ради не провів його ґрунтовного аналізу та не надав рекомендації органам виконавчої влади. Схожі проблеми спостерігаються і з координацією діяльності. Нерідко різні органи влади, які мають спільні завдання у сфері захисту інформаційних прав (наприклад, Мінцифра, Держспецзв'язку, Уповноважений ВРУ з прав людини тощо), діють неузгоджено та безсистемно. Через відсутність ефективних механізмів координації виникає багато непорозумінь, затримок та взаємних претензій, що зрештою позначається на результатах.

В якості порівняння варто навести приклад Естонії – країни, яка змогла побудувати одну з найбільш ефективних систем захисту інформаційних прав, незважаючи на спалах російських кібератак після початку війни в Україні. Вже в квітні 2022 року уряд Естонії затвердив комплексний план заходів в інформаційній сфері, причому до його розробки були залучені не лише держоргани, але й громадські організації та експертне середовище. Результати вражають: за 2022-23 роки в Естонії не зафіксовано жодного серйозного порушення інформаційних прав громадян і 96% естонців схвально оцінюють зусилля влади в цьому напрямку. Для порівняння – в Україні аналогічний показник задоволеності становить лише 22%.

Підсумовуючи, можна констатувати, що організаційно-правовий механізм захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні наразі перебуває в стані гострої кризи, яка зумовлена низкою системних дисфункцій в ключових управлінських процесах. Проведений аналіз дозволяє визначити декілька стратегічних пріоритетів, які потребують невідкладної реалізації:

1) Розробка та прийняття цілісної Національної стратегії розвитку інформаційної сфери та захисту прав людини, яка б усунула розбіжності та колізії між існуючими документами.

2) Перегляд та чітке розмежування повноважень державних органів, усунення дублювання функцій. Важливо забезпечити оптимальний баланс між різними гілками та рівнями влади, а також посилити інституційну спроможність ключових відомств.

3) Створення ефективної системи добору, навчання та мотивації персоналу, який займається захистом інформаційних прав. Це передбачає запровадження прозорих конкурсних процедур, систематичне підвищення кваліфікації, гідну оплату праці.

4) Забезпечення реальної незалежності та розширення повноважень підрозділів внутрішнього контролю та аудиту. Паралельно варто посилити зовнішній контроль з боку парламенту, Рахункової палати, омбудсмена, неурядових організацій.

5) Налагодження системної координації та синергії між різними органами влади через утворення постійно діючих міжвідомчих консультативних органів, робочих груп, експертних рад тощо. Звичайно, реалізація таких глибоких трансформацій потребує значних ресурсів, політичної волі та послідовних зу-

силь. Водночас, як свідчить досвід найбільш успішних країн (зокрема Естонії, Ізраїлю, Південної Кореї), саме системний підхід та комплексні реформи є запорукою створення ефективного, стійкого до викликів механізму захисту інформаційних прав людини в умовах турбулентності XXI століття. Для України це надзвичайно актуальне і складне завдання, яке, втім, цілком можливо виконати, спираючись на синергію держави, громадянського суспільства та міжнародної спільноти.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Ґрунтуючись на вище проведених теоретичних дослідженнях, можна зробити такі узагальнені висновки.

1) В умовах активного розвитку інформаційних технологій та їх проникнення в усі сфери суспільного життя, особливо в глобалізованому світі, інформація перетворюється на стратегічний ресурс і ключовий актив як для окремих осіб, так і держав. У зв'язку з цим, права людини на доступ до інформації, її вільне отримання, обробку та поширення стають фундаментальними передумовами для забезпечення демократії, розвитку громадянського суспільства та реалізації усього спектру прав і свобод особистості. Без належного доступу до інформації людина фактично позбавляється можливості повноцінно реалізовувати свої права, приймати зважені рішення та брати активну участь у суспільно-політичному житті. Саме тому створення дієвого та ефективного організаційно-правового механізму для всебічного захисту інформаційних прав і свобод людини є першочерговим завданням для України, яка обрала курс на розбудову демократичної, правової держави європейського зразка. В нашій державі це завдання набуває особливої ваги та актуальності з огляду на виклики, пов'язані з триваючою російською агресією, окупацією частини територій, потужними інформаційними атаками та спробами дестабілізації ситуації. За цих обставин забезпечення вільного доступу громадян до об'єктивної інформації, захист від маніпуляцій та дезінформації, можливість безперешкодно висловлювати свої думки є критично важливими для зміцнення національної безпеки, консолідації суспільства та збереження суверенітету.

2) У контексті формування правової системи демократичної держави, якою прагне стати Україна, забезпечення надійного захисту основоположних прав і свобод людини набуває першочергового значення. Особливо гостро це питання постає в інформаційній сфері, оскільки в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій захист інформаційних прав і свобод стикається з новими глобальними викликами: від шаленого зростання обсягів даних та ризиків їх неконтрольованого поширення до використання інформації як зброї в гібридних війнах. Тому створення цілісного, ефективного організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав є не просто бажаним, а обов'язковим кроком на шляху розбудови України як цифрової держави. Такий механізм має охоплювати розгалужену систему правових норм, інституцій, процедур та інструментів, які б комплексно забезпечували реалізацію, охорону, захист і відновлення інформаційних прав громадян. Водночас, слід розуміти, що створення такого механізму – це не одномоментний акт, а постійний процес розвитку, який має

спиратися на найкращі міжнародні стандарти, враховувати національну специфіку та оперативно реагувати на технологічні й суспільні зміни. При цьому архітектура і функціонування цього механізму мають базуватися на фундаментальних принципах людиноцентричності, транспарентності, підзвітності та застосування новітніх цифрових інструментів (електронна демократія, краудсорсинг тощо). Лише такий підхід дозволить сформувати по-справжньому дієздатну та стійку систему забезпечення інформаційних прав в Україні.

3) Військова агресія Російської Федерації проти України та пов'язаний з нею правовий режим воєнного стану вносять суттєві корективи в організаційно-правовий механізм захисту прав і свобод людини, зокрема в інформаційній сфері. З одного боку, в таких екстраординарних умовах об'єктивно зростає вага інтересів національної безпеки, що може потребувати обмеження окремих інформаційних прав (наприклад, доступу до чутливої інформації про переміщення військ тощо). Однак, з іншого боку, навіть в умовах воєнного стану демократична правова держава не може відмовитися від своїх фундаментальних цінностей і має забезпечувати розумний баланс між інтересами безпеки та захистом інформаційних прав громадян. Більше того, в кризових обставинах вільний доступ людей до об'єктивної, неупередженої інформації стає критично важливим для їх виживання, безпеки, реалізації базових прав. Це актуалізує потребу в розробці спеціальних протоколів функціонування організаційно-правового механізму, які б дозволяли оперативно, гнучко реагувати на виклики воєнного часу зі збереженням ключових засад (наприклад, судового контролю за обмеженнями інформаційних прав). Україна вже має цінний досвід дворічного функціонування в таких умовах. Можна констатувати, що попри об'єктивні труднощі, в цілому вдається знаходити розумні компроміси між вимогами безпеки та правами людини. Зокрема, варто відзначити безпрецедентну прозорість і комунікацію влади з суспільством щодо ходу бойових дій, ефективну боротьбу з дезінформацією, збереження свободи медіа тощо. Водночас, цей безцінний досвід потребує ретельного аналізу та систематизації з тим, щоб стати основою для розвитку організаційно-правового механізму в нових реаліях післявоєнного відновлення та євроінтеграції України.

4) Критичний аналіз сучасних дисфункцій в системі публічного управління стосовно організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини в Україні в повоєнні 2022-2024 роки дозволяє зробити фундаментальний висновок про те, що ця сфера наразі перебуває в стані глибокої системної кризи. Її першопричини криються в недосконалості базових управлінських функцій – планування, організації, мотивації, контролю та координації. Відсутність цілісної стратегії, фрагментарність і колізійність нормативно-правової бази, дублювання повноважень органів влади, низька професійна спроможність і мотивація персоналу, недовіра механізмів контролю та аудиту, брак ефективної міжвідомчої взаємодії – все це в комплексі створює “ідеальний шторм”, який загрожує самим основам системи захисту інформаційних прав громадян. Для подолання цих дисфункцій необхідні комплексні та послідовні реформи, які мають бути спрямовані на створення цілісного, збалансованого та гнучкого організа-

ційно-правового механізму, що ґрунтується на принципах верховенства права, партисипативності та дієвої координації між усіма стейкхолдерами.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у розробці конкретних, водночас людиноцентричних та повністю цифровізованих механізмів і інструментів для захисту інформаційних прав і свобод людини. Ці механізми мають базуватися на врахуванні кращих світових практик, адаптованих до національної специфіки України, що забезпечить їх ефективність і відповідність сучасним викликам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баранов О.А. Інтернет речей (IoT) і блокчейн. *Інформація і право*. 2018. № 1(24). С. 59-71.
2. Бєлєвцева В.В. Правові засади механізму захисту інформаційних прав та свобод людини в Україні. *Захист прав, свобод і безпеки людини в інформаційній сфері в сучасних умовах*: Матеріали другої науково-практичної конференції. 21 травня 2020 р., м. Київ, 2020. С.59-63.
3. Бєлєвцева В.В., Настюк В.Я. Правовий захист інформаційних прав і свобод людини і громадянина в Україні: проблеми та перспективи. *Інформація і право*. 2015. № 2 (14). С. 20-25.
4. Войтович П.П. Становлення організаційно-правового механізму захисту інформаційних прав людини. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. 2024. Вип. 2(74). С. 32-37.
5. Войтович П.П. Роль публічного управління у забезпеченні універсального захисту інформаційних прав громадян. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2024. № 2. С.30-35.
6. Гололобова Є., МінаА. Цифрові права українців або Декларація цифрових прав людини. 2020. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/digital-rights-t/>
7. Дзьобань О.П., Рубан О.О. Свобода й відповідальність як аксіологічні маркери трансформації інформаційного суспільства. *Інформація і право*. 2020. № 1(32). С. 9-21.
8. Дзьобань О.П. Людина в інформаційному суспільстві: проблема моральної ідентифікації. *Вісник національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2019. №1 (40). С.9-20.
9. Довгань О.Д., Ткачук Т.Ю. Наукова рефлексія інформаційної безпеки України: від позитивізму до метафізики права. *Інформація і право*. 2018. № 4 (27). С. 79-89.
10. Дунай Я.М. Правова інформованість суспільства як необхідна умова функціонування правової системи. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 4. С. 53-56.
11. Єсімов С.С. Особливості правового режиму інформаційних систем з обробки персональних даних. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 145-156.
12. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року: URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
13. Золотар О.О. Інформаційна безпека людини: теорія і практика: монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2018. 446 с.
14. Інформаційне суспільство в світі та Україні: проблеми становлення та закономірності розвитку: колективна монографія / за ред. д.ф.н., проф. В.Г. Воронкової. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. 292 с.
15. Кавун А. Ю. Особливості конституційно-правового механізму захисту інформаційних прав громадян в умовах воєнного стану. *Часопис Київського університету права*. 2023. №1. С. 60-64.

16. Ковалів М.В., Єсімов С.С., Сопільник Р.Л., Скриньковський Р.М. Гарантії прав людини та громадянина при забезпеченні інформаційної безпеки. *Traektoriâ Nauki Path of Science*. 2018. № 5. С.1008-1016.

17. Косогов О. М., Сірик А. О. Завдання захисту національного інформаційного простору за досвідом ведення гібридної війни РФ на Сході України. *Системи озброєння і військова техніка*. 2017. №1. С. 38–41.

18. Солончук І.В. Інформаційні правовідносини: поняття та охорона. *Інформація і право*. 2019. № 4 (31). С. 28-36.

19. Ткачук Н. І. Правовий механізм захисту інформаційних прав та свобод людини і громадянина в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 82-85.

20. Фурашев В.М., Солончук І.В. Інформаційне право: інформаційне судочинство. *Право та державне управління*. 2019. № 3 (36). С. 241-251.

21. Яремчук В.Д. Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела та персоналії : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 380 с.

22. The Global Principles on National Security and the Right to Information (The Tshwane Principles). URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/publications/global-principles-nationalsecurity-and-freedom-information-tshwane-principles>

Стаття надійшла до редакції 19.11.2024

Стаття рекомендована до друку 20.12.2024

Lesja Vasilieva, Dr.Sc. of public administration, professor, professor of the Department of Accounting, Taxation and Management of Financial and Economic Security, Dnipro State Agrarian and Economic University, 25 Serhiy Efremov St., Dnipro, 49000, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-4551-4105> e-mail: l.m.vas@ukr.net

Andrii Puhach, Dr.Sc. of public administration, professor, Dean of the Faculty of Engineering and Technology, Dnipro State Agrarian and Economic University, 25 Serhiy Efremov St., Dnipro, 49000, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5586-424X> e-mail: anpugach13@gmail.com

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND LEGAL MECHANISM FOR THE PROTECTION OF HUMAN INFORMATION RIGHTS AND FREEDOMS IN UKRAINE

Abstract. The article is devoted to the formation and development of the organizational and legal mechanism for the protection of information rights and human freedoms in Ukraine. It is established that information has become an important resource in modern society, determining the development of not only economic, but also social, cultural and political processes, which creates the need for clear legal regulation of information rights and human freedoms, respectively, the right to access information, its processing and dissemination are fundamental for ensuring democracy and the development of civil society. The article emphasizes that the development of technologies and globalization require constant improvement and adaptation of legal norms related to the protection

of information rights of humans, in order to effectively respond to new challenges in the digital environment. The development of the information society is impossible without the development and implementation of relevant legal norms that ensure a balance between freedom of information and the protection of human rights. It is emphasized that the formation and development of the organizational and legal mechanism for the protection of information rights and human freedoms is a necessary component of the legal system of any democratic state that seeks to ensure the protection of fundamental human rights and freedoms, in particular, in the conditions of the development of information technologies. It is determined that the organizational and legal mechanism for the protection of human rights and freedoms encompasses a set of measures, instruments and regulatory legal acts that ensure the implementation, protection and restoration of violated rights in the information sphere. The specific features of the organizational and legal mechanism for the protection of information rights and human freedoms in martial law are highlighted. The prospects for the organizational and legal mechanism for the protection of information rights and human freedoms are determined to be in the improvement of national legal systems, intensification of international cooperation, expansion of human rights institutions, increasing the level of legal awareness of citizens and strengthening law enforcement practice.

Keywords: *globalization, protection, information rights, information society, information technologies, international law, organizational and legal mechanism, human rights and freedoms.*

In cites: Vasilieva, L. M., & Puhach, A. M. (2024). Formation and Development of the Organizational and Legal Mechanism for the Protection of Human Information Rights and Freedoms in Ukraine. *Theory and Practice of Public Administration*, 2 (79), 9–27. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-01> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Baranov, O.A. (2018). Internet of Things (IoT) and blockchain. *Information and Law*, 1(24), 59-71 [in Ukrainian].
2. Belyovtseva, V.V. (2020). Legal principles of the mechanism for protecting information rights and human freedoms in Ukraine. *Protection of human rights, freedoms and security in the information sphere in modern conditions: Proceedings of the second scientific and practical conference*. May 21, 2020, Kyiv, 59-63. [in Ukrainian].
3. Belevtseva, V.V. & Nastyuk, V.Ya. (2015). Legal protection of information rights and freedoms of man and citizen in Ukraine: problems and prospects. *Information and law*, 2 (14), 20-25 [in Ukrainian].
4. Voytovych, P.P. (2024). Formation of the organizational and legal mechanism for the protection of human information rights. *Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management*, 2(74), 32-37 [in Ukrainian].
5. Voytovych, P.P. (2024). The role of public administration in ensuring universal protection of citizens' information rights. *Scientific notes of the V.I. Vernadsky TNU*, 2, P.30-35 [in Ukrainian].
6. Gololobova, E., & Mina, A. (2020). Digital Rights of Ukrainians or Declaration of Digital Human Rights URL: <https://www.businesslaw.org.ua/digital-rights-t/>
7. Dzyoban, O.P., & Ruban, O.O. (2020). Freedom and responsibility as axiological markers of the transformation of the information society. *Information and law*, 1(32), 9-21. [in Ukrainian].

8. Dzoban, O.P. (2019). Man in the information society: the problem of moral identification. *Bulletin of the National Law University named after Yaroslav the Wise*, 1 (40), 9-20 [in Ukrainian].
9. Dovgan, O.D., & Tkachuk, T.Yu. (2018). Scientific reflection on information security of Ukraine: from positivism to metaphysics of law. *Information and Law*, 4 (27), 79-89. [in Ukrainian].
10. Dupay, Ya.M. (2015). Legal awareness of society as a necessary condition for the functioning of the legal system. *Journal of the Kyiv University of Law*, 4, 53-56 [in Ukrainian].
11. Yesimov, S.S. (2018). Peculiarities of the legal regime of information systems for personal data processing. *Scientific bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*, 1, 145-156. [in Ukrainian].
12. Universal Declaration of Human Rights, adopted and proclaimed by resolution 217 A (III) of the UN General Assembly of December 10, 1948: URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
13. Zolotar, O.O. (2018). Human Information Security: Theory and Practice: Monograph. Kyiv: Publishing House ArtEk, LLC, 446 [in Ukrainian].
14. Information society in the world and Ukraine: problems of formation and patterns of development: collective monograph (2017) / edited by Dr. of Philology, Prof. V.G. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing House of ZGIA, 292 [in Ukrainian].
15. Kavun, A.Yu. (2023). Peculiarities of the constitutional and legal mechanism for protecting citizens' information rights under martial law. *Journal of the Kyiv University of Law*, 1, 60-64 [in Ukrainian].
16. Kovaliv, M.V., Yesimov, S.S., Sopilnyk, R.L., & Skrynkovsky, R.M. (2018). Guarantees of human and citizen rights when ensuring information security. *Traektorîâ Nauki Path of Science*, 5, 1008-1016. [in Ukrainian].
17. Kosogov, O.M., & Siryk, A.O. (2017). Tasks of protecting the national information space based on the experience of the Russian Federation's hybrid war in Eastern Ukraine. *Armament Systems and Military Equipment*, 1, 38-41 [in Ukrainian].
18. Solonchuk, I.V. (2019). Information legal relations: concept and protection. *Information and law*, 4 (31), 28-36. [in Ukrainian].
19. Tkachuk, N.I. (2018). Legal mechanism for protecting information rights and freedoms of man and citizen in Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 49, 82-85 [in Ukrainian].
20. Furashov, V.M., & Solonchuk, I.V. (2019). Information law: informational litigation. *Law and public administration*, 3 (36), 241-251 [in Ukrainian].
21. Yaremchuk, V.D. (2022). History of political and legal doctrines: schemes, definitions, sources and personalities: textbook. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 380 [in Ukrainian].
22. The Global Principles on National Security and the Right to Information (The Tshwane Principles). URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/publications/global-principles-nationalsecurity-and-freedom-information-tshwane-principles>

The article was received by the editors 19.11.2024

The article is recommended for printing 20.12.2024